Collegevoorstel
Openbaar

Onderwerp
Nijmeegs Erfgoed Beschermd - groep 2b.

Opsteller	Wouter van Hest	**Behandeldatum**	29 oktober 2024
Programma	Cultuur en Cultureel erfgoed	**Status**	**Embargo tot 1 november 2024**
Portefeuillehouder	T.F.A. van Elferen		

Advies
De beschermingsprocedure zoals beschreven in de Erfgoedverordening te starten voor de volgende objecten:

- Hertogstraat 5 (BM)
- Hertogstraat 7-9 (BM)
- Hertogstraat 11 (GM)
- Hertogstraat 13-17 (GM)
- Hertogstraat 19-21, St. Thomashof 7 (BM)
- Hertogstraat 31, 33, 35 (BM)
- Hessenberg 23-25 (GM)
- Hessenberg 27 (BM)
- Hessenberg 31A (BBP)
- Lange Hezelstraat 15 (BM)
- Lange Hezelstraat 18 (GM)
- Lange Hezelstraat 27-29, Hessenberg 35A (BM)
- Lange Hezelstraat 31, Hessenberg 31 (BM)
- Lange Hezelstraat 33-33A (BM)
- Lange Hezelstraat 35 (BM)
- Lange Hezelstraat 50 (BM)
- Lange Hezelstraat 56 (BM)
- Papengas 3, 3A, 5, 5A (BM)
- Papengas 3C, 3E, 3F (BM)
- Papengas 4 (BM)
- Papengas 6 (BM)
- Papengas 7 (BM)
- Papengas 8-8A (BM)
- Papengas 9 (BM)

Aanleiding
In 2020 heeft de raad de Erfgoedstrategie vastgesteld. De Erfgoedstrategie bepaalt de koers voor het gemeentelijk erfgoedbeleid voor de komende jaren.
Er is een drietal opgaven geformuleerd:

- Betere instandhouding en bescherming
- Krachtiger publieksbereik door professionalisering, regie en samenwerking
- Inzet op profilering als oudste stad

Op 13 april 2021 hebben wij de raad geïnformeerd over hoe wij uitvoering willen geven aan de Erfgoedstrategie. In de notitie ‘Uitvoeringstrategie 2021 en verder’ hebben wij

aangegeven dat wij de komende jaren aan de slag gaan met het beschermingsprogramma erfgoed om nieuwe monumenten aan te wijzen. We hebben hierbij aangegeven prioritering in het beschermingsprogramma aan te brengen op basis van objecten die het meest risico lopen op ongewenste verbouwingen of sloop.

Het beschermingsprogramma 'Nijmeegs erfgoed beschermd' is in 2021 verder uitgewerkt en wij zullen jaarlijks twee beschermingsronden opstarten. Het gehele beschermingsprogramma omvat op dit moment 462 objecten en zal zeker tot 2026 lopen. De raad heeft inmiddels 81 panden aangewezen.

Beoogde impact
In de begroting is voor het programma Cultuur en Erfgoed het volgende doel opgenomen: 'We zorgen voor bescherming en instandhouding van ons erfgoed.' De start van de beschermingsprocedure van de groep 2b draagt hieraan bij. Deze groep betreft historisch waardevolle en karakteristieke panden in de binnenstad van Nijmegen, waar bescherming een hoge prioriteit heeft vanwege de vele ontwikkelingen die er plaatsvinden en in planning staan.

De bescherming van deze panden draagt bij aan het waarborgen van de kwaliteiten van de binnenstad van Nijmegen. Zo zorgen we ervoor dat het cultureel erfgoed een rol van betekenis speelt in de ruimtelijke ordening.

Argumenten
1. Wij willen uitvoering geven aan de opgave betere bescherming en instandhouding van de Erfgoedstrategie.

2. De redenen waarom de objecten in aanmerking komen voor plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst zijn verwoord in de bijgevoegde redengevende omschrijvingen.
De gemeentelijke monumenten hebben zowel architectuurhistorische, cultuurhistorische en stedenbouwkundige waarden. De monumentale waarden zijn zowel in exterieur als interieur aanwezig, waardoor we voorstellen deze gebouwen als geheel te beschermen.
De bouwhistorie monumenten zijn waardevol vanwege de aanwezigheid van oude onderdelen zoals kelders, balklagen en kapconstructies. Alleen deze elementen vallen onder de bescherming.
Beeldbepalende panden kennen een beeldwaarde in relatie tot hun omgeving. De waarde van deze panden is daarmee vooral in het exterieur aan de straatzijde gelegen, waardoor we voor deze panden alleen een bescherming voor wat betreft de buitenzijde voorstellen.

3. De beschrijvingen zijn op 5 september 2024 ter beoordeling aan de Adviescommissie Omgevingskwaliteit voorgelegd. Zij heeft bij brief d.d. 11-09-2024 positief geadviseerd.

4. Het belang van deze panden voor Nijmegen.

De panden aan de Hertogstraat, Hessenberg, Lange Hezelstraat en de Papengas vertellen het grotere verhaal van de stadsontwikkeling van Nijmegen. Om deze historie in materiële zin te waarborgen wordt nu voorgesteld de beschermingsprocedure voor 24 panden te starten voor de status van gemeentelijk monument, bouwhistorie monument of beeldbepalend pand. Onafhankelijk van elkaar vertegenwoordigen zij een fase in de

stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad Nijmegen. De basis hiervoor werd al in de Romeinse tijd gelegd. De ‘’fundering’’ van de grotere uitvalswegen zoals de Lange Hezel- en Burchtstraat werden toen al gelegd. De volgende grote ontwikkelingen vonden vanaf de twaalfde eeuw plaats, toen Nijmegen op 31 augustus 1230 Rijksstad werd op basis van de rechten van de stad Aken. De stad versteende en het fundament voor kenmerkende straten en gassen werd gelegd.

Dit vormde de basis voor de verdere ontwikkeling, waarbij het stedenbouwkundige plan door de eeuwen heen nauwelijks wijzigde. Ondanks het bombardement in de Tweede Wereldoorlog is veel van de middeleeuwse structuur in dit deel van de stad herkenbaar. Een mooi voorbeeld zijn de panden op de Hessenberg. De Hessenberg werd tijdens de middeleeuwen bebouwd en vormde het religieuze hart van de stad met verschillende kloosters, kerken en liefdadigheidsinstellingen zoals het weeshuis. Het bombardement heeft veel verwoest, maar een kant van de straat (noordzijde) bleef gespaard, terwijl de andere zijde bijna helemaal platbrandde. Juist door deze harde overgang is de historische gelaagdheid van de stad nog inzichtelijk. Deze gelaagde geschiedenis is ook zichtbaar in de verschillende bedrijven die hier plaatsvonden. Het fabriekscomplex Hessenberg 23-25 is een goed voorbeeld als voormalige wasserij, die later werd ingericht als slagerij.

Veel van de panden in groep 2b hebben nog hun middeleeuwse of vroegmoderne parcellering, muurwerk en balklagen behouden. Dat betekent natuurlijk niet dat er niets nieuws meer werd gebouwd. Juist de historische gelaagdheid, die veel van deze panden kenmerkt, is van grote waarde.

Een andere fase die wordt vertegenwoordigd in groep 2b is de tweede helft van de negentiende en vroege twintigste eeuw. Toen kreeg Nijmegen, met het slechten van de vestingen, opnieuw kans om te groeien. Onder invloed van de industriële revolutie barstte de stad uit zijn voegen en zo ontstonden de eerste grote uitbreidingen. De negentiende-eeuwse schil, met als ijkpunt het Keizer Karelplein, gaf de stad een internationaal soort allure met statige boulevards en vrijstaande en geschakelde villa’s in alle mogelijke architectuurstijlen in het groen. Deze periode had ook gevolgen voor de bebouwing in de binnenstad; veel panden werden omgebouwd tot winkelpanden en Nijmegen ontwikkelde zich als een echt winkelcentrum met als bekendste voorbeeld de Lange Hezelstraat die als oudste winkelstraat van Nederland geldt. Het leverde prachtige gevels op, waaronder Lange Hezelstraat 18 dat nog een authentieke winkelpui uit 1897 getuige de bewaard gebleven ontwerptekening van Derk Semmelink.

Kanttekeningen
Dit collegevoorstel is onder embargo zodat de belanghebbenden kunnen worden aangeschreven om kennis te nemen van de start van de beschermingsprocedure, voordat dit door de journalistiek wordt opgepakt als nieuwsbericht. Zo waarborgen we dat belanghebbenden bij het beschermingsvoornemen betrokken zijn.

Financiën
Dit collegevoorstel heeft geen financiële consequenties.

Vervolg
Dit collegevoorstel is onder embargo tot 1 november 2024, zodat belanghebbenden kunnen worden gecontacteerd voordat het voorstel wordt gepubliceerd. De

belanghebbenden krijgen bericht over de start van de procedure. Het aanschrijven van de belanghebbenden in het kader van monumentenbescherming betreft een publiekrechtelijke taak die binnen de AVG-richtlijnen valt. De reacties die in het kader van het belangenonderzoek binnenkomen, zullen vervolgens worden verwerkt in een raadsvoorstel waarmee de beschermingsprocedure wordt afgerond.
Voor het volledige beschermingsprogramma is een communicatietraject opgezet.

Bijlage(n)
Alle redengevende omschrijvingen en kadastrale kaarten.
Adviesbrief Adviescommissie Omgevingskwaliteit d.d. 11-09-2024